

УДК 378

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ МАГІСТРАТУРИ –
ПЕРЕДУМОВА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОКУЛЬТУРНОГО ВИКЛАДАЧА**

Розбудова національної системи освіти дає поштовх для нових теоретичних і практичних розробок професійної підготовки викладачів в умовах магістратури. Така площина наукового пошуку віддзеркалює євроінтеграційний вектор суспільно-економічного розвитку України, її намагання набуті усіх ознак правової держави. Нині простежується значний інтерес дослідників до магістерської підготовки студентів, що позитивно позначилося на доробку сучасних науковців (Н. Александрова, Н. Козак, С. Сисоєва, Л. Хомич, О. Пехота та ін.). Якщо донедавна до недостатньо вивчених питань відносилась оптимізація процесу орієнтування студентів магістратури на оволодіння стратегією особистісного зростання та самовдосконалення, то нині науковці визнають продуктивність ідеї створення портфоліо викладача. Вже науково підтверджена доцільність розрізняти, зокрема за А. Цимбалару, певну типологію портфоліо («тека досягнень», «рефлексивний портфоліо», проблемно-тематичний, тематичний), додавати до неї (зокрема, за дослідницькою позицією Т. Полонською) ще й «теку документів» і «теку відгуків», а з огляду на своєрідність освітньо-кваліфікаційної характеристики і освітньо-професійної програми підготовки майбутнього магістранта соціономічної сфери, визнавати правомірним застосування (за Л. Корпинською) такого різновиду портфоліо:

- робочий портфоліо, який може бути розцінено «текою» навчально-професійно значущих матеріалів, що складають основу компетенції викладача-тьютора;
- шоу-кейс портфоліо, основним параметром якого виступає презентабельність найдосконаліших індивідуально-творчих здобутків майбутнього викладача;
- «портфоліо для записів» (або оціночний), де системно представлено поточні судження, відгуки, рецензії викладачів-науковців щодо траєкторії навчально-професійних успіхів студента магістратури.

Як доводить практика магістерської підготовки фахівців, вже вдалося виробити досить продуктивний науковий підхід до стимулювання індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку спеціаліста.

Ресурси магістратури, як мобільного ланцюжку системи неперервного професійного самовдосконалення фахівця, є значними. Особливо у випереджувальному розвитку у майбутніх викладачів громадянських якостей, компетенцій щодо громадянсько-правової соціалізації, спроможності здійснювати продуктивний формувальний вплив на розвиток у вихованців ціннісного ставлення до права, розуміння ними тієї істини, що немає прав без обов'язків.

Особливо актуальними у цьому плані виступають конкурентні переваги магістратури і як консорціуму вищих навчальних закладів, і як важливого етапу особистісно-професійного вдосконалення й реалізації та забезпечення управлінських функцій (планування, організації, керівництва, контролю), пов'язаних зі становленням у вихованців правової компетентності, і насамперед через інституціональну мобільність магістратури.

Науковий інтерес до магістратури, як інституції, значно активізувався із приєднанням вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, тобто протягом останнього десятиріччя. Якщо ж доводити своєрідність цього етапу становлення фахівця в логіці підсистеми «бакалавр – магістр – доктор», то привертає увагу така його ознака, як мобільність. Останню довідкові джерела тлумачать у контексті трактування руху, рухливості, прилаштування, динаміки. Водночас дослідники помітили, що в довідковій літературі з деяких наукових галузей (зокрема, філософії, педагогіки) дефініція «мобільність» відсутня.

Спеціальні дослідження цього аспекту, проведені П. Сорокіним, засвідчують, що в якості предмета дослідження мобільність була започаткована в межах соціології. Зокрема, трактуючи горизонтальну мобільність, дослідник стверджує, що йдеться про перехід соціального об'єкта від однієї соціальної позиції (ролі) до іншої, яка знаходиться на тому самому соціальному прошарку. Якщо ж мати на увазі вертикальне переміщення, то слід розрізняти такі основні види мобільності – висхідну й спадну [3].

З урахуванням вищезазначеного, інституціональну мобільність магістратури ми розглядаємо у двох площинах: 1) з точки зору відкритості до нововведень, оскільки цей етап професійного становлення фахівця має суттєві ресурси щодо запровадження елективних навчальних дисциплін, які ґрунтуються на фундаментальній основі – базовому рівні вищої освіти; 2) у контексті «швидкості виконання», «дієвості», «рухливості», тобто явищ, де діяльність виступає як інтегруючий семантичний центр, а рух – смисловою їх домінантою; це пов'язане з більш природним (а відтак – дієвим) формувальним впливом на особистість магістранта, який вже зробив особистісно-професійний вибір на підґрунті дієвого наукового інтересу, що виявляється в обраній темі магістерського дослідження.

Оскільки предметом нашого дослідницького пошуку є така особистісно-професійна якість, яка, з одного боку, здебільшого пов'язана з аксіологічними орієнтирами магістранта, актуалізує його досвід правореалізаційної, правозахисної діяльності, а з іншого – репрезентує компетенції, які умовно можна об'єднати в «інструментальні» (правові знання, уміння) та «термінальні» (досягнення, відповідальність), то зацентруємо увагу на таку площину мобільності магістерської підготовки фахівця як природна відкритість до нововведень через вже створене підґрунтя – кожен студент цієї інституції вже набув базову вищу освіту.

Аналіз наукового фонду засвідчує наявність результативних досліджень, які сьогодні розширюють наукові уявлення про феноменологію правокультурної особистості. Зокрема, вивчаються механізми становлення майбутнього фахівця соціономічної сфери як суб'єкта освітніх правовідносин (М. Подберезький,

М. Рябенко), правове забезпечення професійної його діяльності (В. Одарій, В. Синьов) та ін. Вагомість доробку науковців є дуже відчутною, оскільки, як засвідчують спеціальні дослідження, процес розбудови громадянського суспільства в Україні відбувається в умовах впливу низки і негативних чинників [2; 4].

Ще з часів Аристотеля охоронно-захисна функція педагога-вихователя визнавалась виключно важливою і полягає вона в сприянні формування у пересічної людини «щирого бажання і намагання стати досконалим громадянином», а поняття «справедливість» пов'язане з «уявленням про державу, оскільки право, слугуючи мірилом справедливості, є регулюючою нормою політичного спілкування». Натомість, згідно чинного навчального плану професійної підготовки магістрів у вітчизняних вищих навчальних закладах, які набувають спеціальність, зокрема, «соціальна педагогіка», передбачено обмаль нормативних навчальних курсів, які безпосередньо формують правову компетентність майбутнього викладача. Зрозуміло, що студент магістратури, як правило, обізнаний у вагомості правової настанови особистості з-поміж інших правових явищ. Зокрема, розуміючи, що правова свідомість є елементом правової культури, а правова настанова – компонентом правової свідомості. Ось чому, як доводить практика викладання в магістратурі соціогуманітарних навчальних дисциплін, наскрізною доцільно вважати ідею, з одного боку, поглиблення правової освіченості магістрантів у регулятивній функції права, вироблення у них активної громадянської позиції у правовій сфері, а з іншого – усвідомлення ними особистісно-професійної причетності до формування нової генерації фахівців, практично здатних до дій у межах правового поля.

Так, у нашому досвіді викладання в магістратурі фокусувалась увага на двоетапності переходу правової настанови у поведінку особистості [1]. Йдеться про суб'єктивний етап, коли відбувається засвоєння правової інформації та об'єктивний етап – зовнішній, у процесі якого здійснюються вплив особистості на суспільні відносини через реалізацію правових приписів. Вихідною уважалось така позиція: магістрант має усвідомити, що правова настанова одночасно виступає і як динамічний аспект правосвідомості, і як суб'єктивний регулятор поведінки. У такий спосіб збагачуються змістові модулі тих нормативних навчальних дисциплін, які безпосередньо формують правову культуру особистості – через усвідомлення майбутнім викладачем тієї істини, що правова настанова в повній мірі виступає «посередником» між знанням особистістю правових норм і процесом їх практичної реалізації. Проведені, зокрема В. Сальниковим, фундаментальні наукові дослідження в галузі правничої науки довели доцільність розуміти правову культуру особистості як таку, у структурі якої чітко виокремлюється, по-перше, правова поведінка, а, по-друге, ціннісне ставлення до права, повага до прав іншої людини, звичка правомірної поведінки, соціально-правова активність.

З огляду на зазначене вище, у нашому досвіді значна увага приділялась діалоговим формам навчальної роботи з магістрантами (дискусії, дебати, спільна групова тренінгова робота, рольові ігри та ін.) за різноплановою проблематикою («Що таке правопорушення та юридична відповідальність», «Злочин як суспільно небезпечне діяння», «Дитинство в сучасних соціоправових реаліях» та ін.). Не менш важливим нами розцінювалось і заохочення студентів до розв'язання ситуацій правового характеру з урахуванням їх різновиду (ситуація-запит інформації, ситуація-опис, ситуація-ілюстрація, ситуація-вправа, ситуація-проблема, ситуація-оцінка). Як засвідчує практика, продуктивним є ще й такий підхід – занурення студентів у розробку регіональних соціально-педагогічних проектів; при цьому стимулювалась пізнавальна активність магістрантів-соціальних педагогів, які пропонували найбільш перспективні ідеї розв'язання регіональних соціально-правових проблем із залученням правозахисників, представників органів місцевого самоврядування, міськрайонного управління юстиції, інститутів громадянського суспільства. Практика такої роботи з магістрантами, що склалась в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, довела, що кращими були визнані такі проекти: «Права дитини: перші кроки» (мета – створення системи правової освіти в дошкільних закладах), «Батьківський правовий університет» (мета – концентрація уваги громадськості на проблемі правової освіти громадськості), «Розуміємо права людини» (мета – актуалізація правомірної поведінки серед неповнолітніх правопорушників), «Школа з прав людини» (мета – систематизація безперервної освіти в умовах загальноосвітнього навчального закладу I-III ступенів), «Мистецтво жити в громаді: права людини починаються з прав дитини» (мета – формування громадської думки в регіоні, що дитина поважатиме права інших людей, якщо будуть поважати її права).

Крім розробки власних проектів, майбутні соціальні педагоги були залучені до реалізації національних громадських проектів та програм. Зокрема, до реалізації Програми соціальної інтеграції молоді, позбавленої батьківського піклування «Впевнений старт», яка націлена розробити та впровадити модель соціальної інтеграції молоді, позбавленої батьківського піклування, в період переходу до самостійного життя. Своїми завданнями проект ставить розвиток життєвих навичок та професійної орієнтації молоді, позбавленої батьківського піклування, підвищення рівня професійної та правової компетентності фахівців соціальної сфери, які опікуються вихованнями інтернатних закладів, а також створення служб соціалізації вихованців інтернатних закладів та їх інтегрування в систему надання соціальних послуг на рівні громади. За активної участі магістрантів, майбутніх фахівців в сфері соціальної педагогіки був створений Волонтерський молодіжний клуб (для випускників інтернатних закладів м. Ізмаїл та Ізмаїльського району). Діяльність клубу спрямована на допомогу в розвитку життєвих навичок та соціальної інтеграції молоді з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Під час щотижневих зустрічей, тренінгових занять юнаки та дівчата отримують корисну для себе інформацію та опановують практичні навички (планування власного та сімейного бюджету, пошук роботи, ведення домашнього господарства, особливості захисту прав тощо). Форма роботи клубу визначається метою конкретної зустрічі – тренінг, майстер-клас, виїзна екскурсія та ін. При молодіжному клубі діє Правозахисна консультація та Волонтерська мережа наставників з числа майбутніх фахівців в сфері соціальної педагогіки.

Досвід організації цілеспрямованого формувального впливу на процес становлення правокультурного магістранта на етапі його навчання у вищій школі довів доцільність запровадження й такої сукупності елективних навчальних дисциплін: «Дитяча праця в Україні: соціально-правовий контекст», «Актуальні проблеми захисту прав дітей та молоді». Ресурси магістерської підготовки фахівця дозволяють визнати оптимальним навіть незначний обсяг кожної елективної навчальної дисципліни – два змістові модулі.

Магістерська підготовка студента, окрім збагачення суто науково-дослідницького, науково-організаційного, науково-інформаційного, науково-допоміжного, навчально-досліджувального й самостійно-дослідницького потенціалів його фахової діяльності, має значні ресурси задля набуття ним таких компетенцій викладача, які сприяють громадянсько-правовій соціалізації вихованців. В умовах, коли процес цієї соціалізації учнівської молоді значно ускладнюється через зниження соціально-правового імунітету сучасного українського суспільства та через те, що процес її соціального зростання збігається зі становленням у державі ринкових відносин, вагомість правової компетентності випускника магістратури важко переоцінити.

Література

1. Назаренко Г. Теория государства и права / Назаренко Г. – Москва, 1998. – 176 с.
2. Сергати М. Передумови певного поширення кримінальної субкультури / Сергати М. // Держава та регіони. Серія «Право». – 2012. – №4. – С. 169-175.
3. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / Сорокин П. – Москва, 1992. – 543 с.
4. Тесленко В. Становлення громадянського суспільства в Україні: стан та перспективи розвитку / Тесленко В. // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2013. – №3. – С. 96-101.

Кічук Я.В. Інституціональна мобільність магістратури – передумова результативного становлення правокультурного викладача

Анотація. У статті обґрунтовуються переваги інституційної мобільності магістратури в умовах професійної підготовки соціальних педагогів. **Ключові слова:** магістр, мобільність, правова компетентність.

Кічук Я.В. Институциональная мобильность магистратуры – условие результативного становления правокультурного преподавателя

Аннотация. В статье обосновывается преимущество институциональной мобильности магистратуры в условиях профессиональной подготовки социальных педагогов. **Ключевые слова:** магистр, мобильность, правовая компетентность.

Kichuk Y. Institutional mobility of magistracy is a precondition of the effective formation of cultural teacher

Annotation. The article substantiates the advantage of institutional mobility of master program in terms of professional training of social pedagogues. **Key words:** master, mobility, legal competence.

**КОЗЛАКОВА Г. О.,
СТАВИЦЬКА І. В.,**

Інститут вищої освіти НАПН України,
м. Київ

УДК 378.22:374.32:621

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАГІСТРАНТІВ МАШИНОБУДІВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Важливим аспектом модернізації вищої освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців машинобудівної галузі. Пріоритетними завданнями сьогодні є підготовка фахівців, які мають належні професійні знання, володіють іноземними мовами, новітніми технологіями та здатні до професійного самовдосконалення. Актуальним питанням є впровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх інженерів. Особливу увагу доцільно приділяти компетентностям, що сприяють адаптації майбутніх фахівців до мінливих умов ринку праці.

Різні аспекти підготовки фахівців інженерного профілю розглядали українські науковці, зокрема О.М. Алексєєв – застосування технологій дистанційного навчання дисциплін професійної і практичної підготовки студентів машинобудівних спеціальностей, Г.О. Козлакова – особливості ступеневої підготовки майбутніх фахівців з комп'ютеризованих систем у технічних університетах, В.М. Манько – основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва, В.М. Александров – методику інтенсивного навчання інженерів професійно-орієнтованої англійської мови, М.З. Згуровський – особливості підготовки майбутніх інженерів в різних галузях, К.В. Корсак – модернізація змісту вищої освіти в умовах переходу до нанотехнологій, В.М. Олексенко – теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей та інші.

Формулювання мети статті та завдань. Варто підкреслити, що особливості підготовки магістрантів машинобудівних спеціальностей ще недостатньо досліджені в теоретичному та методичному аспектах. Зокрема мало досліджені питання іншомовної та інформаційної підготовки майбутніх фахівців машинобудівної галузі. Мета статті – дослідити особливості підготовки магістрантів машинобудівних спеціальностей у вищих технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу статті. Головним завданням машинобудування є забезпечення всіх галузей народного господарства високоефективними машинами та обладнанням. Машинобудування як галузь промисловості виникло у XVII столітті. Почало швидко розвиватися у XIX столітті спочатку у Великобританії і